

AȘEZAREA FORTIFICATĂ DE LA TÂRNĂVIOARA (JUD. SIBIU)

MIHAI BLAJAN

La nord de orașul Copșa Mică, malul drept al Târnavei Mari este străjuit de culmea deluroasă a Proșțiței, terminată spre râu cu o pantă abruptă. O șa de legătură, conturată pe linia orizontului, asigură trecerea masivului spre vârful cel mai înalt (alt. absolută 461 m), numit de localnici „Cetate” (Burg). Amenajat pentru locuire încă din antichitate, vârful se prezintă azi sub forma unui platou lung de 68 m, orientat pe direcția nord-est — sud-vest. Laturile dinspre sud-est, sud și vest sunt abrupte, iar cea dinspre nord este mai lină (fig. 1). Alunecările produse

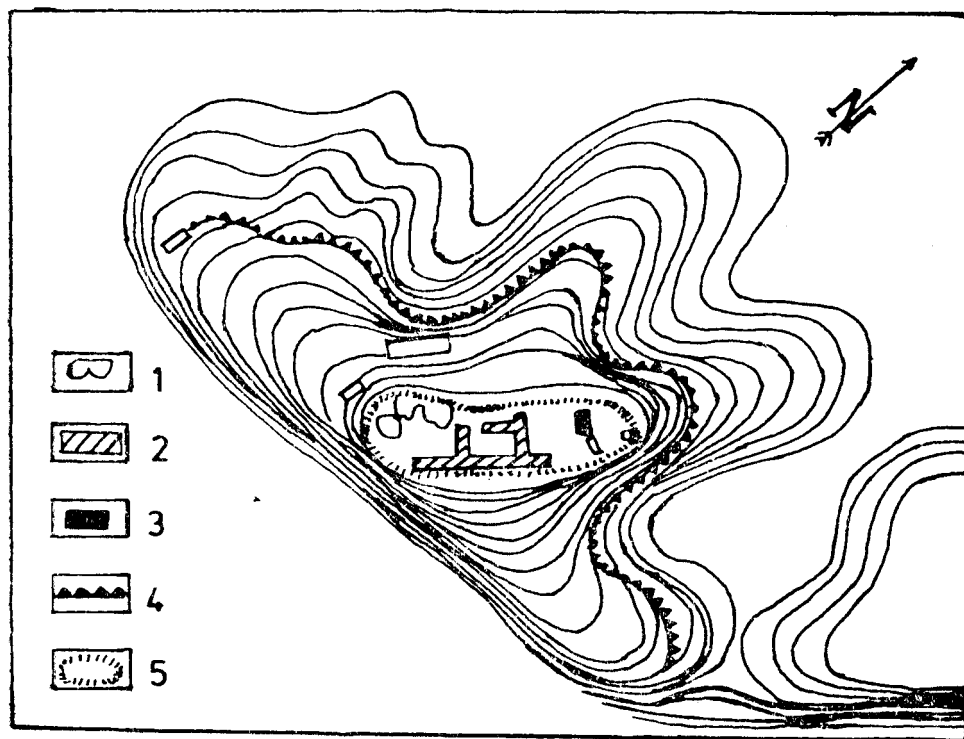

Fig. 1. Fortificația de la Târnăvioara — „Cetate” (Burg). Schiță topografică: 1 săpături vechi, 2 săpături din anul 1958, 3 cisternă, 4 val de pământ, 5 marginea superioară a platoului (apud N. Lupu, în *FVL*, 5, 1961, p. 156, fig. 2).

în ultimele decenii pe pantele dinspre râu, la care au contribuit și izvoarele bogate existente pe terasele de nord și est, au degradat masivul deluros încât din platoul locuit odinioară abia se mai păstrează o porțiune de circa șapte ari.

Importanța strategică a dealului Proștița, excelent punct de observație, este consemnată în tradiția locală încă din evul mediu, dar abia în anul 1958 sondajele executate pe platoul său au scos la lumină urme de locuire preistorică și un mormânt de înhumatie din epoca romană¹.

Cercetările de suprafață din anii 1972 și 1974 au identificat două locuințe și ceramică din epoca Latène, două bordeie din epoca romană și resturile unui mormânt de înhumatie din perioada postromană. Interesul deosebit stârnit de varietatea resturilor de locuire descoperite a impus executarea unui sondaj arheologic cu scopul de a preciza aria de răspândire a vestigiilor, etapele de locuire, cronologia așezării și sistemul de fortificație. În cursul săpăturilor efectuate în toamna anului 1974 s-au trasat 11 secțiuni: două pe platoul propriu-zis (fig. 2), două pe val și șapte pe terasele înconjurătoare² (fig. 3).

Observațiile stratigrafice au precizat existența unor bucăți de chirpic și ceramică provenite din colibeile unor păstori din perioada de tranziție de la neolitic spre epoca bronzului (cultura Coțofeni), precum și un nivel dacic întrepătruns și, pe alocuri, suprapus de nivelele de locuire din epoca romană și postromană.

Așezarea dacică este atestată de un bordei și o groapă menajeră identificate în secțiunile trasate pe platou. Adâncită până la 109 cm, locuința era prevăzută cu vatră de foc și avea lungimea de 5 m.

Olăria recoltată din stratul de cultură și din cele două complexe este lucrată cu mâna și la roată. Ceramica din prima categorie are pasta grosieră și cuprinde un repertoriu bogat, ilustrat de vasul borcan, cana cu toartă, oala simplă, fructiera cu picior, vasul tronconic, strachina, farfuria, capacul, opaițul etc. Ornamentele cele mai frecvente sunt brăul

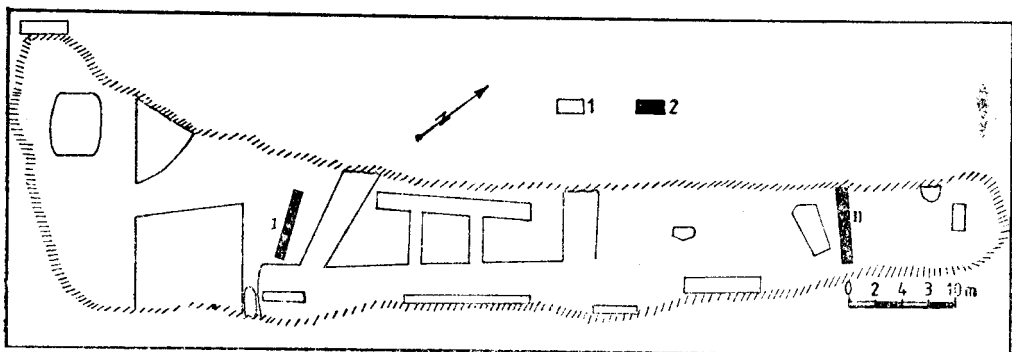

Fig. 2. Târnăvioara. Planul platoului superior al dealului „Cetate”: 1 săpături și gropi anterioare; 2 săpături arheologice (1974).

¹ N. Lupu, în *FVL*, 5, 1961, p. 161—163; D. Protase, *Problema continuității în Dacia în lumina arheologiei și numismaticii*, București, 1966, p. 124—125.

² I. Winkler, M. Blăjan, în *ActaMP*, III, 1979, p. 451—471.

alveolar, butonii rotunzi alveolați, benzile de linii ondulate sau striurile orizontale, drepte, verticale și în ghirlandă. Cea de a doua categorie de vase, lucrată la roată, din pastă fină roșie sau cenușie este reprezentată de fragmente de chiupuri, oale, fructiere, căni cu toartă și fund inelar etc. Analogiile oferite de numeroase forme ceramice identificate în așe-

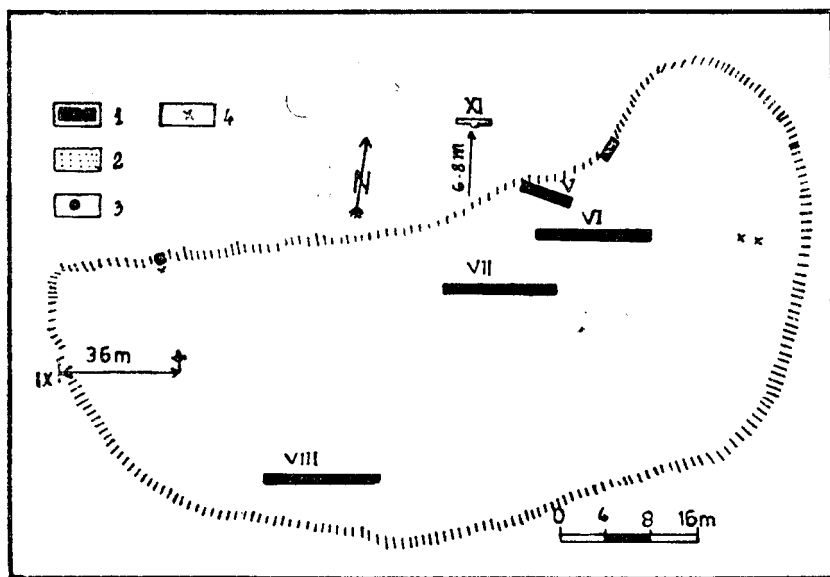

Fig. 3. Târnăvioara. Planul terasei de sub platoul dealului „Cetate”: 1 săpături arheologice (1974), 2 vatră de foc, 3 monedă, 4 ceramică și oase de animale.

zările rurale și opidane din Dacia intracarpatică asigură datarea olăriei dacice de la Târnăvioara în Latène-ul mijlociu și târziu (sec. III î.e.n. — I e.n.). Pentru aceeași încadrare cronologică pledează și două monede (un denar roman republican din anii 229—217 a. Ch. și o monedă de bronz emisă de Mesembria thracică în sec. I a. Ch., descoperite, cu două decenii în urmă, în aria așezării dacice preromane³.

Așezării romane îi aparțin două locuințe semiîngropate și șase gropi menajere. Locuințele dezvelite parțial au planul rectangular și podeaua săpată până la 90 cm adâncime. Încălzirea caselor se realiza cu vetre de foc simple, de formă ovală sau rotundă, așezate direct pe podea. Gropile cenușar din apropierea vetrelor pătrund uneori în solul argilos până la 170 cm adâncime și conțin, ca și locuințele, o mare cantitate de cărbune, cenușă și materiale arheologice (ceramică, obiecte din fier, piatră și oase de animale).

Olăria romană provincială, cu pasta fină sau nisipoasă, este ilustrată prin vase de mărime și tipuri variate: oale cu toartă, oala borcan, cas-

³ N. Lupu, *op. cit.*, p. 158; D. Protase, *op. cit.*, p. 124; E. Chirilă, V. Lucăcel, V. Pepelea, G. Togan, în *ActaMN*, IV, 1964, p. 457; I. Glodariu, *Relațiile comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Cluj, 1974, p. 257.

tronul, farfuria, cana, bolul, chiupul, mortaria etc. Din lut mai erau modelate fusaiiolele utilizate la tors, cărămizile și țiglele folosite la construcția caselor.

Obiectele de piatră sunt atestate prin două fragmente de cute și câteva râșnițe (*meta* și *catillus*), întregi sau fragmentare, găsite în gropile menajere.

Dintre obiectele de fier notăm armele (vârfuri de săgeți, un călcâi și două vârfuri de lance), uneltele (lamele de cuțit, două dălți, un dorn); obiectele de uz casnic (două verigi, cuie, scoabe, un fragment de balama etc.) și diverse fragmente din bare, plăci și lame de cerc. Din grupa obiectelor de podoabă și de uz personal menționăm o mărgea sferică din sticlă albastră, un colț de mistreț perforat la un capăt și folosit ca amuletă și resturile unui pieptene din lemn de brad carbonizat, prevăzută cu dinți bilaterali. Din aria așezării mai provine un antoninian din argint de la Filip cel Tânăr, emis la Roma între anii 247—249 p. Ch., a cărui prezență în acest loc constituie o dovadă elocventă a continuării vieții în așezare la mijlocul și eventual în a doua jumătate a sec. III p. Ch.

O altă descoperire ieșită la iveală, în anul 1958, pe platoul dealului „Cetate“ este reprezentată de mormântul de inhumatie al unei *femei cu vârsta de circa 30 ani*. Scheletul cu *trăsături antropologice mediteranoide* era însoțit de o fibulă în formă de T și un inel de argint cu piatră prețioasă, două mărgelile din foiță de aur și un antoninian din argint emis de Gordian III (238—244). Forma fibulei, cu muchia arcului decorată cu triunghiuri incrustate cu sticlă în tehnica *niello*, pledează pentru datarea mormântului în jurul anului 300 p. Ch.⁴

Materialul faunistic descoperit în complexele cercetate însumează 182 fragmente și oase întregi de animale domestice și sălbatice. Din acestea, 62 fragmente aparțin epocii Latene și 120 piese perioadei romane.

Studiul resturilor menajere a constatat că majoritatea pieselor osoase (117) aparțin bovinelor (35 indivizi), reprezentate de rasele *Bos brachyceros* și *Bos primigenius*, precum și de metișii acestora, încă neconsolidați genetic. Ovicaprinele sunt atestate de 23 indivizi, din care doi aparțin perioadei dacice și 21 epocii romane. Ovinele cuprind animale din specia *Ovis aries*, caracterizate printr-o talie mare și o conformație robustă. Caprinele, ilustrate prin exemplare mai puține, aparțin rasei *Capra prisca*.

Din stratul roman provin resturile osoase a șase indivizi din grupa cabalinelor, cu conformația robustă și talia mare, aparținând speciei *Equus caballus*. Suinele sunt semnalate doar de două fragmente⁵.

Așezarea postromană este documentată prin numeroase fragmente ceramice culese de la suprafață și din stratul de locuire, gros în unele secțiuni de 20—40 cm. Vasele modelate la roată rapidă au pasta fină sau nisipoasă, de culoare gri-cenușie. Dintre forme notăm oalele mici (fig. 4, 1—2, 5, 7), cana (fig. 4,4) și paharul, ornamentate cu motive

⁴ N. Lupu, *loc. cit.*, D. Protase, *loc. cit.* atribuie moneda lui Filip Arabul (244—248).

⁵ P. Georoceanu, M. Blăjan, M. Georoceanu, C. Lisovschi, în *Marisia*, X, 1980, p. 69—78.

lustruite, caneluri orizontale (fig. 4,6), benzi de linii ondulate (fig. 4,3) sau inelul în relief (fig. 4, 1, 4—5). Deși neidentificate, locuințele erau colibe de suprafață durate din materiale perisabile.

Ritul de înmormântare utilizat de locuitorii așezării postromane era inhumatiția, după cum o dovedesc resturile unui mormânt distrus de alunecări. Identificat într-una din rupturile produse în pantele dealului, mormântul conținea un schelet de *femeie adultă*, din inventarul căreia s-au mai recuperat doar trei fragmente de vase și trei mărgelile⁶.

Ceramica modelată la roată rapidă are pasta argiloasă fină, de culoare cenușie sau brună-negricioasă și cuprinde două fragmente din pe-

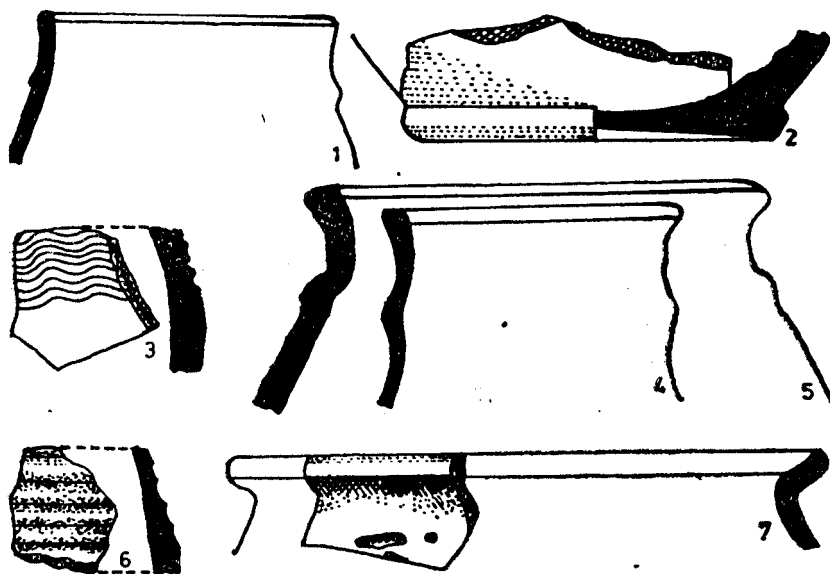

Fig. 4. Târnăvioara — „Cetate“. 1—7 fragmente ceramice postromane (sec. IV).

reții unor oale (fig. 5, 2—3), un fund fragmentar de vas acoperit la exterior cu slip lustruit, de culoare neagră și o parte din umărul puternic bombat al unei căni acoperită cu slip cenușiu-închis la exterior (fig. 5, 1). Vasul avea toarta în bandă lată decorată la exterior cu o canelură longitudinală⁷.

După formă, mărgelile sunt de trei tipuri:

a) Fragment de mărgea bitronconică perforată vertical, confecționată din sticlă semialbă, decorată pe o față cu două cercuri concentrice incizate (fig. 6, 1). Dimensiuni: I. 10,7 mm; d. max. 27,9 mm și d. orif. 9,1 mm.

⁶ Materialele au fost salvate de fostul elev Gheorghe Banu din Mediaș.

⁷ Gh. Diaconu, *Tirgșor. Necropola din secolele III—IV e.n.*, București, 1965, p. 155, pl. V, 2, p. 229, pl. LXXIX, 1; Ligia Bârzu, *Continuitatea populației autohtone în Transilvania în secolele IV—V (Cimitirul 1 de la Bratei)*, București, 1973, p. 297, pl. XVI, 11.

Mărgelele discoidale bitronconice asemănătoare s-au descoperit și în mormântul de înmormântare 70 din cimitirul de tip Sântana de Mureș de la Miorcani⁸ (jud. Botoșani).

b) Mărgea sferică turtită cu extremitățile aplatizate și muchiile rotunjite, confecționată din sticlă cu cobalt, de culoare albastră-închisă, perforată vertical (fig. 6, 4). Piesa este ornamentată pe fața laterală cu o bandă de două linii paralele din pastă caolinică galbenă, care cuprinde

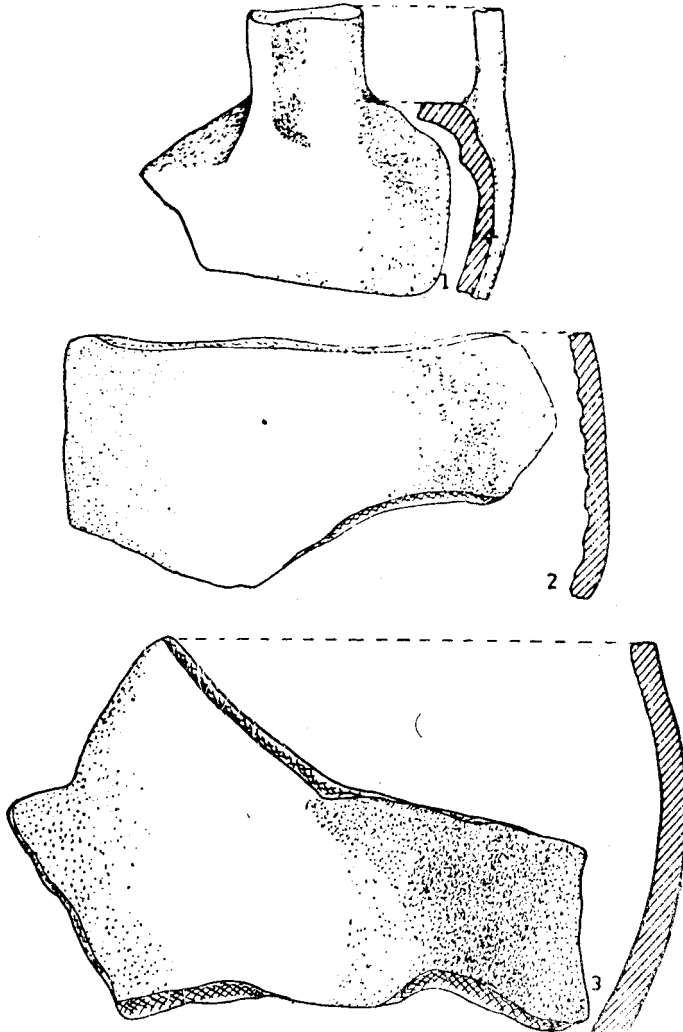

Fig. 5. Târnavioara — „Cetate“. Mormântul de înmormântare.
1—3 fragmente ceramice din sec. IV p. Ch.

⁸ I. Ioniță, *La nécropole du IV-e siècle de n.è. à Miorcani*, în *Inventaria Archaeologica*, Editura Academiei, 1977, fascicula 8, p. R. 46, 12—13, M 70. Utilizăm următoarele prescurtări: M.=mormântul; I.=înălțimea; d.=diametrul; max.=maxim; orif.=orificiul etc.

în partea centrală două linii ondulate, din pastă albă de ceruzit-anglezit, întretăiate în opturi (fig. 6, 2—3). Fiecare buclă este marcată de puncte ovale sau triunghiulare din pastă roșie de hematit (ocru). Motivele în relief sunt încrustate în canelurile și alveolele scobite în corpul mărgelui (fig. 6, 5). Dimensiuni: l. 17,3 mm; d. max. 22,0 mm și d. orif. 5,8 mm.

Mărgele identice în privința formei, motivului ornamental și cromaticii pastei s-au descoperit într-un mormânt de înmormântare (M 70) de la Miorcani⁹, în necropola romano-bizantină (M 360) de la Callatis¹⁰ și

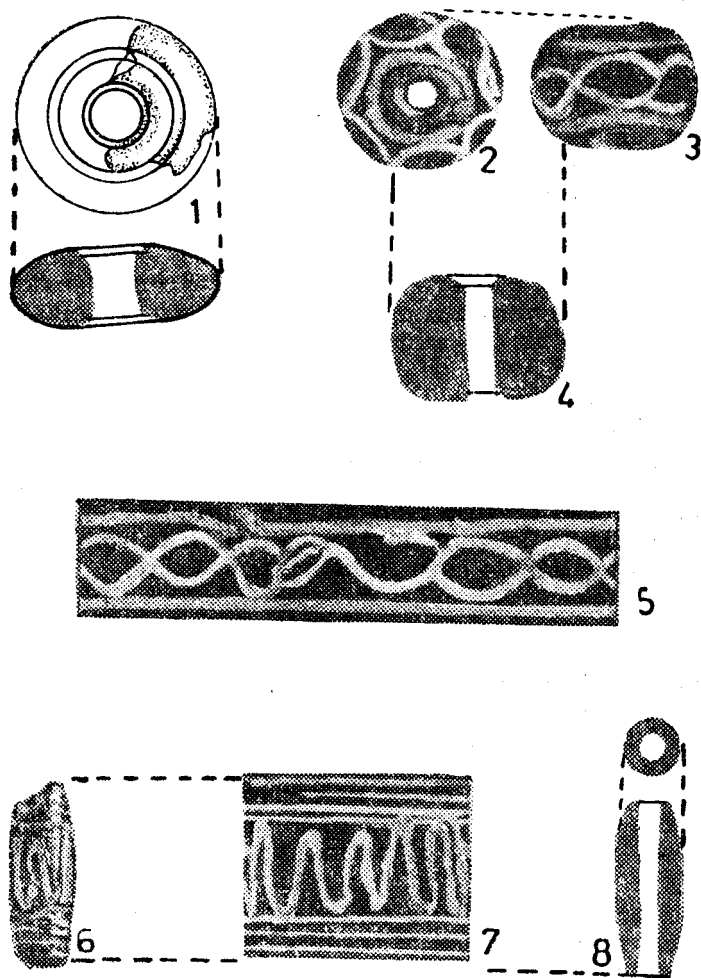

Fig. 6. Târnăvioara — „Cetate”. Mormântul de înmormântare din sec. IV. Mărgelile din sticlă semialbă (1) sau albastră-închisă (2—8).

⁹ *Ibidem*, R 46, 14.

¹⁰ C. Preda, *Callatis. Necropola romano-bizantină*, București, 1980, pl. XXVIII, M. 360.

în mormintele de inhumăție din cimitirele feudale timpurii (sec. IX—X) de la Blandiana¹¹ și Alba Iulia — Str. Vânătorilor (M 181)¹².

c) Mărgeaua tubulară perforată longitudinal este executată din sticlă cu cobalt albastră-închisă și prezintă o margine a extremității ruptă (fig. 6,6 și 8). Partea mediană a corpului ușor bombat a fost ornamentată în relief cu o linie ondulată compusă din șase valuri inegale executate cu neîndemânare din pastă caolinică gălbuie. Decorul vălurit este cuprins între două benzi de câte trei și respectiv patru inele din pastă albă de ceruzit, incrustate în corpul piesei la ambele extremități (fig. 6,7). Dimensiuni: I. 24,5 mm; d. max. 9,4 mm și d. orif. 4,2 mm.

După formă și ornamentație, piesa își găsește analogii identice în inventarul unor morminte de inhumăție (M 262 și 329) de copii, dezvelite în necropola romano-bizantină (sec. IV—V p.Ch.) de la Mangalia (Callatis)¹³ sau la Târgșor (M 195)¹⁴.

Așadar, ceramica de tradiție romană provincială târzie și mărgelele confecționate în atelierele din Imperiul roman, pe baza analogiilor oferite de descoperirile funerare semnalate în ultimele decenii în spațiul carpato-dunăreano-pontic, asigură datarea mormântului în secolul al IV-lea p.Ch.

Sistemul de apărare al așezării a fost cercetat prin două secțiuni executate pe versanții de nord și nord-est. Vizibilă la suprafață, fortificația consta dintr-un șanț săpat spre exterior, dar atenuat de-a lungul veacurilor, și valul de pământ depus în spatele acestuia, spre așezare. În profilul unei secțiuni s-a constatat că valul înalt de 2 m suprapunea stratul dacic și un semibordei roman, lat de 3 m.

Fortificația ridicată după părăsirea provinciei avea menirea să blocheze accesul dușmanilor spre vârful dealului pe pantele mai expuse. Laturile dinspre sud și vest erau atât de abrupte și îngreunau în așa măsură penetrația în așezare, încât locuitorii daco-romani au renunțat la extinderea lucrărilor de apărare în aceste sectoare.

*

Cercetările arheologice efectuate la Târnăvioara au furnizat informații importante cu privire la etapele de locuire și rolul strategic al vârfului „Cetate“. Observațiile stratigrafice și resturile de locuire demonstrează că cele mai vechi urme de locuire aparțin purtătorilor culturii Coțofeni. Utilizarea ca punct de observație a acestei înălțimi a fost fructificată din plin abia în Latène-ul mijlociu și târziu, când se desfășoară procesul de închegare și consolidare a sistemului de fortificații dacice.

Așezarea era amplasată pe terasele însoțite din curmătura dealului. Locuințele ocupau platoul și pantele dinspre nord și nord-est, fiind dispuse în apropierea izvoarelor, la adăpost de vânturile puternice care se scurg pe valea râului. Cercetarea incompletă a vetrei așezării nu ne oferă date referitoare la mărimea satului în principalele sale faze de

¹¹ K. Horedt, în *Dacia*, N.S., X, 1966, p. 278—279, fig. 18, 11—15 și fig. 21.

¹² Săpături executate în anii 1980—1981.

¹³ C. Preda, *op. cit.*, pl. XXVI, M 329, 2, M 262 și M 352.

¹⁴ Gh. Diaconu, *op. cit.*, p. 66—67, pl. CXVI, 19.

evoluție, dar aria de răspândire a resturilor de locuire conturează o suprafață de circa o jumătate de hectar, locuită în diferite epoci.

Bordeiele, datate cu ajutorul ceramicii și descoperirilor monetare, aparțin unui grup restrâns de daci statorniciți pe platou în secolele III—II a.Ch. Prezența unor chiupuri și vase lucrate la roată, contemporane cu o monedă thracică descoperită în așezare, pledează pentru prelungirea locuirii și în secolele I a.Ch.—I p.Ch.

Transformarea Daciei în provincie romană și pacificarea populației băștinașe permite locuirea și utilizarea platoului „Cetate” ca punct de observare și în veacurile următoare. Descoperirile arheologice din secolul II p.Ch. au relevat coexistența materialelor ceramice dacice și romane în locuințe și gropi menajere, semnalând totodată apariția unor semibordeie cu inventar de factură exclusiv romană. Lipsa caselor incendiate și continuitatea de locuire în epoca romană sunt indicii care demonstrează persistența în zonă a colectivităților dacice, alături probabil cuceritorilor în timpul confruntărilor militare. Fenomenul menținerii populației băștinașe în vatra satelor a fost surprins prin observații atente și în așezările din vecinătate, la Micăsasa¹⁵, Târnava¹⁶, Mediaș — „Baia de nisip”¹⁷ etc.

Dănuirea așezării în cursul secolului III p.Ch. și după părăsirea provinciei este documentată prin locuințe, ceramică, monede și inventarul unui mormânt de inumație.

Fortificarea pantelor mai expuse cu un șanț și val de pământ executat în afara așezării, în ultimele decenii ale secolului III sau în prima jumătate a secolului al IV-lea, a fost impulsionată de măsurile de apărare luate de populația locală la vestea invaziei carpilor din Moldova. Penetrația dacilor liberi din spațiul est-carpatic pe valea Târnavei Mari este surprinsă de incendierea celor trei așezări romane de la Mediaș, din punctele „Gura Câmpului”, „Baia de nisip” și „Hientz”, și de descoperirea în malul râului, la nord de oraș, a unei urne cenușii. Vasul în formă de amforă cu două torți prezintă numeroase analogii în cimitirele carpiice din Moldova, datate în ultimele decenii ale secolului III p.Ch.¹⁸

Observațiile atente făcute asupra vetrei unor așezări pustiite din bazinul mijlociu al Târnavei Mari au surprins fenomenul repopulării siturilor antice. Cultura materială a colectivităților daco-romane, reimprospătate cu elemente etnice străine, este de origine romană provincială, dar cuprinde și elemente noi (ceramică cenușie zgrunțuroasă sau fină, piepteni de os cu mânerul semicircular, monede etc.), caracteristice orizontului cultural postroman din sec. IV p.Ch. Asemenea obiecte și-au făcut apariția și în locuințele de la Târnava și Mediaș, precum și alături de scheletele descoperite la Mediaș — „Măzăriște — Pe șes”¹⁹.

¹⁵ M. Blăjan, E. Stoicovici, P. Georoceanu, C. Păcuraru, în *Marisia*, VIII, 1978, p. 57—64.

¹⁶ I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică. Cu specială privire la Transilvania*, București, 1969, p. 270, nr. 232. I. Winkler, în *SCȘ Cluj*, VI, nr. 1—2, 1955, p. 70—71, 88—89, 108—109 și 144—145.

¹⁷ M. Blăjan, G. Togan, în *ActaMP*, III, 1978, p. 42—44.

¹⁸ D. Protase, *op. cit.*, p. 118—119, fig. 38.

¹⁹ N. Lupu, *op. cit.*, p. 154, nota 3; I. Paul, M. Blăjan, în *FVL*, 18, 1975, nr. 2, p. 33—43.

Satul dacic putea avea circa 10—15 case, fiind locuit de 40—60 indivizi. O populație mai numeroasă poate fi estimată în secolele II—III p.Ch., când se vor fi adăugat grupului băștinaș și elemente etnice romane²⁰, dar numărul locuitorilor scade în perioada postromană. Acum așezarea se compune abia din câteva colibe, aparținătoare unui număr de 5—10 familii.

Locuitorii așezării practicau pe terenul de la baza dealului o agricultură relativ dezvoltată, ilustrată de pietrele de râșniță aflate în locuințe. Creșterea animalelor era o ocupație principală favorizată de existența pășunilor și a numeroase izvoare ivite pe pantele dealului și în împrejurimi. Se constată la populația băștinașă dacică și daco-romană o preocupare permanentă de ameliorare a raselor existente, în special a bovinelor și ovinelor, precum și a metişilor rezultați din încrucișări, în vederea asigurării necesarului de hrană și a materiilor prime (piei, păr, grăsimi) pentru industria casnică.

În secolele II—III p.Ch. ceramica putea fi procurată din așezarea de la Micăsasa, unde recent s-au descoperit numeroase cuptoare de ars vase. Uneltele și armele de fier proveneau din *vicus*-ul roman de la Mediaș — „Gura Câmpului“, remarcat, în urmă cu două decenii, prin dezvelirea unui atelier de fierărie și a unui depozit de unelte²¹.

Alături de ocupațiile de bază, menționăm și practicarea vânătorii animalelor sălbatice care populau pădurile din vecinătate. Această preocupare secundară este atestată în locuințe prin resturi de oase de mistreț și cerb.

Observațiile stratigrafice și compoziția materialului arheologic pledează pentru atribuirea așezării de la Târnăvioara — „Cetate“ unei colectivități autohtone care, pe lângă agricultură și creșterea animalelor, avea misiunea de a supraveghea cursul mijlociu al Târnavei Mari până la mari depărtări. Străjerii utilizau ca loc de observație cel mai înalt vârf deluros din bazinul mijlociu al râului, care permitea, în zilele senine, o vizibilitate maximă și totodată o semnalizare eficace a pericolului ce putea amenința satele din jur în vremurile de restriște.

Începutul așezării dacice poate fi pus în legătură cu expansiunea demografică a populației autohtone de la sfârșitul Hallstatt-ului și începutul Latène-ului. Încetarea locuirii pe dealul Proștița a putut fi determinată fie de năvălirea goților în prima jumătate a secolului IV p.Ch., fie de raidurile hunice pornite din Câmpia Pannonică la mijlocul veacului următor.

În concluzie, cercetările arheologice de la Târnăvioara-„Cetate“ au identificat pentru prima dată în sudul Transilvaniei o stațiune antică locuită fără întrerupere, începând de la sfârșitul Latène-ului mijlociu până în secolul IV p.Ch., de către un grup de daci, alături de care s-au așezat în secolele II—III p.Ch. și coloniști romani. Fortificată după evacuarea provinciei, pe lângă funcțiile sale economice obișnuite, așezarea servea, probabil în cadrul unui sistem de apărare mai încheșat, ca post de observație și supraveghere a văii mijlocii a Târnavei Mari.

²⁰ O. Nekrasov, D. Botezatu, în *FVL*, 5, 1961, p. 163—168 și în special p. 165.

²¹ I. Winkler, M. Blăjan, în *ActaMP*, VI, 1982, p. 92—100; E. Stoicovici, în *ActaMP*, VI, 1982, p. 109—110.

L'HABITAT FORTIFIÉE DE TÂRNĂVIOARA (DÉP. DE SIBIU)

(Résumé)

Les recherches archéologiques effectuées en 1974 à Târnăvioara (ancien Proștea Mică, dép. Sibiu) ont relevé des traces d'habitation de la culture Coșofeni, daces, romaines et protoroumaines. Les habitations emplacements sur les terrasses nord et nord-est de la colline de Proștița occupaient un superficie d'environ 0,5 hectares. La poterie, les outils et les monnaies découverts dans les huttes et dans la superficie de l'habitat témoignent de l'habitation du plateau „Cetate” pendant le Latène moyen (3-e—2-e siècles av. J.-C.) et tardif (1-er siècle av. J.-C. — 1-er siècle ap. J.-C.). Les habitations et les fosses ménagères du 2-e siècle ap. J.-C. contiennent de nombreux matériaux daces et romains. La persistance de l'établissement pendant le siècle suivant et après l'abandon de la province est illustrée par des sémi-huttes, céramique et l'inventaire d'un tombeau d'inhumation.

La fortification des pentes plus exposées du nord et du nord-est par un fossé et par un digue en terre, exécutés à l'extérieur de l'habitat dans les dernières décennies du 3-e ou au début du 4-e siècle, a été déterminée par les mesures de défense prises par la population locale, à la nouvelle de l'invasion des Carpes de Moldavie. La continuité de l'habitation au 4-e siècle est attestée par des fragments de récipients et par un tombeau d'inhumation ayant de la céramique grise et des perles en verre, caractéristiques à l'horison postromain.

La cession de l'habitation sur la colline de Proștița a été déterminée par l'invasion des Gothes de la 1-ère moitié du 4-e siècle ou par les incursions des Huns de la 2-e moitié du même siècle.

En conclusion, à Târnăvioara — „Cetate” on a identifié pour la première fois au sud de la Transylvanie un station antique habitée sans interruption depuis la fin du Latène moyen jusqu'au 4 siècle par un groupe de Daces, à côté desquels se sont établis, au 2-e—3-e siècles, les colons Romains. Fortifiée après l'évacuation de la province, en plus de ses fonctions économiques, l'habitation de la Târnăvioara servait comme poste de surveillance de la vallée moyenne de la rive de Târnava Mare.